

תורה אור • פרשת בשלח • מאמר 3

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת...

”אז שר משה ובני ישראל”

לפני עצמותו של ה', "גאה על גאה", העולם הנסתר והעולם הגלוי שווים; לכן בעת קריעת ים סוף הועלו גם אותיות הדיבור, מקורו של העולם הגלוי, אל ה"ים" הנסתר. התפילה והשירה מביאות זאת אל האדם: הברכה ממשיכה את הנסתר אל הגלוי, ושירת הלויים עולה אל ה' שלמעלה מכל העולמות.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/he/torah-ohr/beshalach/3](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/beshalach/3)

הנקודה

לפני עצמותו של ה', "גאה על גאה", העולם הנסתר והעולם הגלוי שווים; לכן בעת קריעת ים סוף הועלו גם אותיות הדיבור, מקורו של העולם הגלוי, אל ה"ים" הנסתר. התפילה והשירה מביאות זאת אל האדם: הברכה ממשיכה את הנסתר אל הגלוי, ושירת הלויים עולה אל ה' שלמעלה מכל העולמות.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

מדוע הובילו את עם ישראל אל הים, מחוץ למסלולו, כדי ש"ידעו מצרים", אף שאיש מן המצרים לא שרד? משום שיש "מצרים" בכל אדם ובכל זמן. התשובה מתחילה בעבודת ה' שעליה העולם עומד: הקרבנות, שנאכלו באש שלמעלה, והתפילה שבאה במקומם. "ברוך אתה" ממשיך אלוקות מן העולם הנסתר, ה"ים", אל העולם הגלוי, ה"יבשה", כך שאור אין סוף הסובב כל עלמין שורה בנפשו של המתפלל. נשמת משה הייתה שייכת לעולם הנסתר, ולכן היה "כבד פה". ברכת הכהנים ממשיכה מלמעלה למטה; שירת הלויים עולה אל ה' שלמעלה מכל העולמות, ומעוררת את הלב בלי רעיונות, כפי שראוי לומר פסוקי דזמרה. ה' הוא "גאה" מעל ה"גאה": עצמותו למעלה אף מן האור הסובב כל עלמין. הדיבור, ה"סוס", נושא את השכל והנשמה למקום שמעבר להשגתם, ובעת קריעת ים סוף "הועלו" האותיות, מקורו של העולם הגלוי, אל הנסתר. המצרים ביקשו להגיע למדרגה זו ונפלו; עם ישראל, שהועלה באמצעות תורה ומצוות, הלך בתוך הים ביבשה.

מבנה

1	"מצרים" בכל אדם	11
מדוע הובילו את העם אל הים, וכיצד ייתכן ש"ידעו מצרים" אם כל המצרים טבעו: יש "מצרים" בכל אדם ובכל זמן, ויש לצאת ממנה מחדש בכל דור.		
2	אש מלמעלה ו"ברוך אתה"	4-21
יש לזכור גם את קריעת ים סוף. העולם עומד על העבודה: הקרבנות, שנאכלו באש שלמעלה, והתפילה שבאה במקומם. כל ברכה, "ברוך אתה... מן העולם ועד העולם", ממשיכה אלוקות מן הנסתר אל הגלוי, אל נשמתו של המתפלל.		
3	ים ויבשה	7-51
יצורי הים נסתרים וחיים רק בתוך הים; יצורי היבשה ניכרים ועומדים בפני עצמם. כך גם הנשמות: יש נשמות מן העולם הגלוי, שיש בו מדרגות מובחנות, ויש נשמות, כמו משה, שנמשכו מן המים ובטלות בעולם הנסתר. לכן היה משה כבד פה. הברכה ממשיכה את המדרגה הנסתר הזאת אל הגלוי.		
4	שירת הלויים	10-81
ברכת הכהנים ממשיכה מלמעלה למטה; עבודת הלויים עולה מלמעלה אל ה' שלמעלה מכל העולמות. הניגון שלהם מעורר את הנשמה בלי רעיונות, ועליו להגיע אל הנקודה הפנימית שכלב. גם פסוקי דזמרה נועדו לפעול כך.		
5	גאה על גאה	111
"גאה" הוא האור הסובב כל עלמין; "גאה על גאה" היא עצמותו של ה', שלמעלה מכל מחשבה ואף מקדושתו.		

הדיבור כפוף לשכל כמו סוס לרוכבו, ובכל זאת הוא נושא את השכל למקום גבוה יותר מכפי שהיה יכול להגיע אליו לבדו. בתפילה הדיבור מקיף את הנשמה באור הקושר אותה לה'.

האותיות הן הגבורות של ה', הצמצומים שדרכם באים העולמות המוגבלים לידי קיום. התענוג הנברא, יש, מוצא את עולמו בתוך מחשבתו האחת של ה'; רצונו אינו מאיר באותיות לבדן, אלא ביראיו, שאהבתם מבקשת את חסדו עבור העולמות.

לפני ה' הנסתר והגלוי שווים, ולכן האותיות הועלו אל הים והים נעשה יבשה. עובדי האלילים ביקשו את המדרגה הזאת ונפלו; עם ישראל, שהועלה באמצעות תורה ומצוות, הלך בתוכה ביבשה.

העולם הנסתר והעולם הגלוי עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא

התחום שבו הכול בטל בתוך מקורו, כמו יצורים המכוסים במי הים, והתחום שבו הדברים נראים נפרדים ומובחנים, כמו יצורים ביבשה.

ברוך ברוך

מתפרש כלשון המשכה: הבאת האלוקות מן ההעלם אל הגילוי, כך שפונים אל ה' בלשון "אתה".

האור הסובב כל עלמין סובב כל עלמין

אור אלוקי גדול מכדי להיכנס לתוך העולמות, ולפניו הכול כלא. במאמר זה הוא העולם הנסתר והמדרגה של "גאה".

ביטול במציאות ביטול במציאות

אין תחושה של מציאות נפרדת כלל. זו הייתה מדרגתו של משה, ולכן נמנעו ממנו הדיבור והגילוי.

ניגון ניגון

שירה שמניעה את הנשמה באמצעות תנועותיה, ולא באמצעות רעיונות. זו הייתה עבודת הלויים, העולה מלמטה למעלה.

האותיות כסוסים אותיות — סוסים

אותיות הדיבור כפופות לשכל כמו סוס לרוכבו, ובכל זאת הן יכולות לשאת אותו אל מעבר להשגתו. הן הגבורות של ה', הצמצומים שדרכם באים העולמות לידי קיום.

יש יש

כל תענוג שנברא מוגבל יכול לקבל, ואף התענוג הרוחני של גן עדן העליון.

גאה על גאה גאה על גאה

עצמותו ממש של ה', שלמעלה אף מן האור הסובב כל עלמין ומעבר לכל מחשבה; גם קדושתו אינה בערך אליו.

קטע 1 • 11

”מצרים” בכל אדם

1 אז ישיר¹ משה² ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים.

”אז שרו משה ובני ישראל את השירה הזאת לה', ואמרו: 'אשיר לה', כי רם ונישא הוא; את הסוס ואת רוכבו השליך לים.”

המאמר נפתח בפסוק הראשון של שירת הים, שמשה ובני ישראל שרו לאחר שים סוף נבקע וצבא מצרים טבע. שני ביטויים בפסוק, ”רם ונישא הוא” ו”את הסוס ואת רוכבו השליך לים”, מתבארים בהמשך המאמר.

הנה להבין ענין קייס. וגם הלא לפי דרך בניי מצרים לאי לא היה להם דרך על הים אלא שצוה ה' וישובו ויחנו³ כו'

כעת יש להבין את ענין קריעת ים סוף. ועוד: הרי בדרך שבה הלכו בני ישראל ממצרים לארץ ישראל לא היה עליהם לעבור דרך הים; רק מפני שה' ציווה עליהם ”שישובו ויחנו” וכו' הגיעו לשם.

לפני שהוא מבאר את השירה, שואל אדמו”ר הזקן מדוע אירעה קריעת הים מלכתחילה. הדרך ממצרים לארץ ישראל לא עברה דרך הים; בני ישראל הגיעו לשם רק מפני שה' הורה להם לשוב ולחנות לידו.

(וגם לא עברו את הים מעבר לעבר אלא באותו צד שירדו באותו צד עצמו עלו).^{4,5} הטעם כתיב וידעו מצרים⁶ כי אני ה'.

(ועוד, הם לא חצו את הים מצד אחד לצד האחר, אלא באותו צד שבו ירדו — באותו צד עצמו עלו). הטעם לכך הוא הכתוב: ”ומצרים ידעו כי אני ה'”.

ההערה שבסוגריים מבוססת על דברי התוספות בערכין טו ע”א, כפי שמצוין בהערת קה”ת: בני ישראל לא עברו מחוף אחד לחוף האחר, אלא עלו באותו צד שבו נכנסו, כך שהמעבר לא קירב אותם כלל ליעדם. הטעם שהתורה עצמה נותנת לאירוע כולו הוא ”ומצרים ידעו כי אני ה'”.

וצריך להבין דהא כתיב ויכסו מים צריהם אחד מהם לא נותר.⁷ אלא הענין כי הנה יש מצרים בכל אדם ובכל זמן.

אך הדבר דורש הסבר, שהרי כתוב: ”המים כיסו את צורריהם, איש מהם לא נותר”. אלא הענין הוא שיש ”מצרים” בכל אדם ובכל זמן.

מתעוררת כאן שאלה: כל המצרים שרדפו אחרי בני ישראל טבעו, ואם כן מי נותר כדי ”לדעת”? התשובה היא ש”מצרים” אינה רק אומה מן העבר, אלא עניין שקיים בכל אדם ובכל זמן.

ולכן אמרו בכל דור ודור⁸ חייב אדם לראות אי"ע כאלו הוא יצא ממצרים וכתוב למען תזכור את יום צאתך⁹ מארץ מצרים כל ימי חיך.

ולכן אמרו חכמינו: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא עצמו יצא ממצרים", ונאמר: "כדי שתזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך".

משום כך המשנה (פסחים קטז ע"ב) מחייבת אדם בכל דור לראות את עצמו כאילו הוא עצמו יצא ממצרים, והתורה מצווה לזכור את יציאת מצרים כל ימי חייו. מאחר שיש "מצרים" בתוך כל אדם, הדברים "ומצרים ידעו" שייכים גם כיום.

קטע 2 • 211-4

אש מלמעלה ו"ברוך אתה"

2 ואיתא בתוספתא¹⁰ שצריך לזכור ג"כ קריעת ים סוף¹¹ והענין כי הנה ארז"ל על ג' דברים העולם עומד.¹²

ומצאנו בתוספתא שיש לזכור גם את קריעת ים סוף. והענין הוא שחכמינו זיכרונם לברכה אמרו: "על שלושה דברים העולם עומד:"

בתוספתא (ברכות 2:1) מובאת הדעה שבברכה שלאחר קריאת שמע יש להזכיר לא רק את יציאת מצרים, אלא גם את קריעת ים סוף. כדי להסביר מדוע, אדמו"ר הזקן פונה לדברי המשנה שהעולם עומד על שלושה דברים.

על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח.¹³ עבודה הן הן הקרבנות שהיה אש שלמעלה יורד ע"ג המזבח אריי דאכיל קורבנין.^{14, 15}

"על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים." "העבודה" היא עבודת הקרבנות, שהרי אש של מעלה הייתה יורדת על גבי המזבח — "אריה שאוכל את הקרבנות".

שלושת העמודים הם תורה, עבודה וגמילות חסדים. בבית המקדש פירושה של עבודה היה הקרבת הקרבנות, שנאכלו באש שירדה מלמעלה; הוזהר מתאר זאת בדימוי של אריה האוכל את הקרבנות שעל המזבח.

3 ומשחרב בהמ"ק תקנו תפלה כנגד הקרבנות¹⁶ דהיינו למסור נפשו הבהמית שתוכלל באש של מעלה בחי אהבה רבה הבאה מלמעלה ואתערותא דלעילא כו'.

ומשחרב בית המקדש, תיקנו [חז"ל] תפילה כנגד הקרבנות: כלומר, למסור את הנפש הבהמית, כדי שתיכלל באש שלמעלה — בחינת אהבה רבה, הבאה מלמעלה, ואתערותא דלעילא וכו'.

לאחר חורבן בית המקדש תיקנו חז"ל את התפילה כנגד הקרבנות. העבודה הפנימית שבה דומה לעבודת הקרבן: האדם מוסר את נפשו הבהמית, מקור הדחפים הטבעיים שלו, כדי שתיכלל ב"אש שלמעלה" — אהבה רבה לה', הבאה מלמעלה, התעוררות שמתחילה מצדו של ה'.

ולהבין כיצד הוא מרומז בתפילה¹⁷ איך שיורד בחינת אש שלמעלה. אך הענין זהו אשר תקנו בש"ע לומר כל הברכות ברוך אתה כו'.

וכדי להבין כיצד הדבר נרמז בתפילה, באופן שבחינת האש שלמעלה יורדת — העניין הוא שתיקנו [חז"ל] לומר בשמונה עשרה את כל הברכות בנוסח "ברוך אתה" וכו'.

אדמו"ר הזקן שואל היכן נרמז בתפילה שהאש שלמעלה יורדת. תשובתו היא הנוסח שחז"ל תיקנו בכל ברכה בשמונה עשרה: "ברוך אתה".

4 והוא ע"ד מ"ש ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם. פ"י מעלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא

דהיינו מבחי' סוכ"ע לממכ"ע כי הוי"ה הוא האלהים וכשמקשר נפשו הבהמית לה' אחד

הדבר הוא בדומה למה שנאמר: "ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם". כלומר, מעולם הנסתר לעולם הגלוי — מבחינת סובב כל עלמין לממלא כל עלמין, שכן הוי"ה הוא אלקים. וכאשר האדם קושר את נפשו הבהמית לה' אחד,

נוסח הברכה הולך בעקבות הפסוק "ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם", הנדרש כאן כתנועה מן העולם הנסתר אל העולם הגלוי: מן האור המקיף את כל העולמות, הנעלה מהם, אל האור הממלא את העולמות מבפנים. "הוי"ה הוא אלקים" פירושו שהשם האלוקי שמעל לעולמות והשם המוסתר בתוכם הם אחד, ולכן אפשר להמשיך את האור העליון אל המדרגה התחתונה. הפסקה עוברת כעת לאדם הקושר את נפשו הבהמית לה' אחד.

אזי גם בחי' אש שלמעלה מבחי' סוכ"ע שורה ומתגלה בנפשו. וזהו ברוך לשון המשכה מההעלם אל

הגילוי להיות בבחי' אתה לנוכח:^{18, 19}

אזי גם בחינת האש שלמעלה, שמעל לבחינת סובב כל עלמין, שורה בנפשו ומתגלית בה. וזהו פירוש "ברוך": לשון המשכה מן ההעלם אל הגילוי, עד שהדבר יהיה בבחינת "אתה", בפנייה ישירה.

כאשר האדם עושה זאת בתפילה, האש שלמעלה, מן המדרגה הנעלית והנשגבת, שורה בנפשו שלו ומתגלית בה. זהו פירוש "ברוך": המשכה מן ההעלם אל הגילוי, עד שפונים אל ה' כ"אתה" — נוכח ומתגלה.

קטע 3 • 51-7

ים ויבשה

5 וביאור הענין כי הנה ארז"ל כל מה שיש ביבשה²⁰ יש בים. ים הוא בחי' עלמא דאתכסיא ויבשה הוא

בחי' עלמא דאתגליא.

ביאור העניין: חז"ל אמרו: "כל מה שיש ביבשה יש בים". "ים" הוא בחינת העולם הנסתר (עלמא דאתכסיא), ו"יבשה" היא בחינת העולם הגלוי (עלמא דאתגליא).

הגמרא (Chullin 127a) אומרת שכל מה שקיים ביבשה יש לו מקבילה בים. אדמו"ר הזקן מיישם זאת על שני העולמות: "ים" הוא העולם הנסתר ו"יבשה" היא העולם הגלוי, ולכן אותם דברים קיימים בשניהם — באחד הם נסתרים ובשני הם גלויים.

והנה ההפרש שבין יבשה לים²¹ בגשמיות הוא שהברואים שבים אינם נראים לחוץ כי הים מכסה עליהם

והנה ההבדל בין יבשה לים במובן הגשמי הוא שברואי הים אינם נראים כלפי חוץ, מפני שהים מכסה אותם;

ההבדל הגשמי הראשון הוא שאי אפשר לראות את ברואי הים, מפני שהמים מכסים אותם.

וגם חיותם וקיומם הוא בתוך הים²² דוקא וא"א להם לחיות ביבשה שמיד מתים משא"כ ברואים שביבשה הנה הארץ תוציא צמחה²³ ועושה פרי למעלה.²⁴

וגם חיותם וקיומם הם דווקא בתוך הים, והם אינם יכולים לחיות ביבשה, שכן הם מתים מיד. לעומת זאת, אצל ברואי היבשה, "הארץ מוציאה את צמחיה" ומצמיחה פירות מעליה [מעל פני האדמה].

ההבדל השני הוא שברואי הים חיים רק בתוך הים ומתים מיד ביבשה. לעומת זאת, ביבשה האדמה מצמיחה צמחים הנושאים את פירותיהם מעליה, בנפרד מן הקרקע.

6 והגם שיניקותם ממנה הם נראים כאלו הן יש ודבר בפ"ע ומכ"ש שאר הברואים אשר בהם נפש חיה למינה²⁵. ועדי"ז יוכן ההפרש ברוחניות למעלה ההפרש בין עלמא דאתכסיא לעלמא דאתגלייא.

ואף שהם יונקים ממנה, הם נראים כאילו הם מציאות לעצמם, ועל אחת כמה וכמה שאר הנבראים, שיש בהם "נפש חיה למינה". באותו אופן אפשר להבין את ההבדל למעלה, בתחום הרוחני: את ההבדל בין העולם הנסתר לעולם הגלוי.

הצמחים ובעלי החיים שביבשה יונקים את חיותם מן הארץ, ובכל זאת הם נראים כמציאות עצמאית; ובעלי החיים, שיש בהם "נפש חיה", על אחת כמה וכמה. אותו הבדל קיים גם בתחום הרוחני, בין העולם הנסתר לעולם הגלוי.

כי הנה מבשרי אחזה²⁶ שיש בנשמה שכל ומדות והשכל נחלק לג' והמדות לז' ויש עליהם ג' לבושים מחדו"מ

שהרי "מבשרי אחזה": בנשמה יש שכל ומדות; השכל נחלק לשלושה, והמדות לשבעה, ומעליהם שלושה לבושים — מחשבה, דיבור ומעשה.

דברי איוב "מבשרי אחזה" משמשים כאן כדי ללמוד על העולמות הרוחניים ממבנה הנשמה האנושית. בנשמה יש שכל, הנחלק לשלושה כוחות, ושבע מדות; והם מתלבשים בשלושה לבושים: מחשבה, דיבור ומעשה.

וגם הם מתחלקים לפרטים רבים ובכללן הם ה' בחינות שכל ומדות ומחדו"מ כנגד נרנח"י וכמה מיני מדרגות גבוה מעל גבוה

גם אלה מתחלקים לפרטים רבים, ובכללותם הם חמש בחינות: שכל, מדות, מחשבה, דיבור ומעשה, כנגד נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה. ויש [גם] סוגים רבים של מדרגות, "גבוה מעל גבוה",

בכללות, אלה חמש בחינות: שכל, מדות, מחשבה, דיבור ומעשה, כנגד חמש מדרגות הנשמה: נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה. יש בהן מדרגות נוספות רבות, זו למעלה מזו, כלשון קהלת.

וגבוהים עליהם²⁷ כולם הם בבחי' נרנח"י כל אחד יש לו בחי' בפני עצמו מה שאין בחבירו יש מי שעובד בבחי' ומדרגת כלות הנפש כו'

"וגבוהים עליהם": כל אלה נכללים במדרגות נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה. לכל אחת יש בחינה משלה, שאין בחברתה; יש מי שעובד את ה' בבחינה ובמדרגה של כלות הנפש, וכו'.

כל המדרגות הללו נכללות בחמש בחינות הנשמה, ובכל נשמה יש מעלה ייחודית לה. יש, למשל, מי שעובד את ה' מתוך כלות הנפש — כמיהה עזה כל כך, עד שנדמה שהנשמה "כלה" מרוב געגועים לה'.

וכן הנשמה בפ"ע בגי' יש כמה בחי' ומדרגות שונות. אך יש מהן בבחי' עלמא דאתגליא שנראים המדרגות מופרדים בגילוי.

כך גם לנשמה בפני עצמה בגן עדן יש בחינות ומדרגות שונות רבות. אך יש מהן שהן בבחינת העולם הגלוי, והמדרגות נראות בו בגלוי כנפרדות זו מזו.

גם לנשמות בגן עדן יש מדרגות שונות. חלקן שייכות לעולם הגלוי: מדרגותיהן ניכרות בבירור ונבדלות זו מזו, וכל אחת בולטת בפני עצמה, כמו הנבראים שביבשה.

7 ויש מהם שהם עלמא דאתכסיא שהם בטלים במציאות במקורם שהוא בחי' סוכ"ע דכולא קמיה כלא חשיב ומבחי' זו היתה מדרגת משה רבינו ע"ה

ויש מהם שהם של העולם הנסתר: הם בטלים במציאות בתוך מקורם, שהוא בחינת האור המקיף את כל העולמות (סובב כל עלמין), שלפניו "הכול נחשב כאין". ממדרגה זו הייתה מדרגתו של משה רבנו, עליו השלום,

נשמות אחרות שייכות לעולם הנסתר: בתוך מקורן, האור המקיף את כל העולמות, שלפניו הכול נחשב כאין, אין להן כלל תחושה של מציאות נפרדת. נשמתו של משה הייתה מסוג זה.

שנאמר עליו כי מן המים משיתהו²⁸ מבחי' ים עלמא דאתכסיא ולכן היה כבד פה^{29,30} שבחי' דבור והתגלות נמנע ממנו לפי שהיה לו יתרון ומעלה בבחי' ומדרגת בטול במציאות במאד כמ"ש ונחנו מה³¹ כו'.

כפי שנאמר עליו: "כי מן המים משיתהו" — מבחינת "ים", העולם הנסתר. לכן היה "כבד פה": בחינת הדיבור והגילוי נמנעה ממנו, משום שהיה לו יתרון ומעלה בבחינת ובמדרגת ביטול מוחלט של [עצם] מציאותו, ככתוב: "ונחנו מה" וכו'.

משה "נמשה מן המים", מן ה"ים" המסמל את העולם הנסתר. לכן היה "כבד פה": הדיבור, שהוא גילוי, נמנע ממנו משום שהביטול שלו היה שלם כל כך, כפי שעולה מדבריו "ונחנו מה".

וזוהו ענין הברכה ברוך אתה כו' מן העולם ועד העולם שיהיה בחי' עלמא דאתכסייא ובחי' סוכי' שהוא בחי' בטול דכולא קמיה כלא חשיב נמשך בגלוי גם בעלמא דאתגלייא וראו כל בשר כו':

וזוהו עניינה של הברכה "ברוך אתה" וכו', "מן העולם ועד העולם": שבחינת העולם הנסתר ובחינת האור המקיף את כל העולמות, שבה הכול בטל ו"נחשב כאין" לפניו, יימשכו בגלוי גם אל העולם הגלוי, ו"ראו כל בשר" וכו'.

ענה אפשר להבין את נוסח הברכה: "ברוך אתה... מן העולם ועד העולם" — בקשה שהעולם הנסתר, בחינת האור המקיף את כל העולמות, שבו הכול בטל לפני ה', יימשך בגלוי גם אל העולם הגלוי. אז, כלשון הנביא, "וראו כל בשר".

קטע 4 • 81-10

שירת הלויים

8 אך כל בחי' ברכה והמשכה מלמעלה למטה זו היא בחי' ומדרגת עבודת הכהן. אבל עבודת הלויים מדה אחרת היתה בהם היא ממטה למעלה

אולם כל [צורה של] ברכה והמשכה מלמעלה למטה היא בחינה ומדרגה בעבודת הכהן. ואילו בעבודת הלויים הייתה מידה אחרת: היא ממטה למעלה,

המשכה מלמעלה למטה, שהיא פעולתה של ברכה, היא עבודת הכהן המברך את העם. עבודת הלויים הייתה בכיוון ההפוך, ממטה למעלה.

דכתיב ועבד הלוי הוא³² שבחי' עבודתו היא בבחינה עלמא דאתכסייא שלא יהיה בחי' ומדרגת עלמא דאתגלייא נראה לבחי' ומדרגה כלל ולא יהיה תופס מקום כלל

כמו שכתוב: "ועבד הלוי הוא": בחינת עבודתו היא בבחינת העולם המכוסה, כך שהעולם הגלוי לא יראה כלל בבחינה ומדרגה, ולא יתפוס מקום כלל,

את הפסוק "ועבד הלוי הוא" מפרשים כמתאר את עבודת הלויים בעולם המכוסה: "הוא" נדרש כ"הוא" — ה' כשהוא מדובר בגוף שלישי, כנסתר, בניגוד ל"אתה" שבברכה, הפונה אליו כאל גלוי. בעולם המכוסה, העולם הגלוי אינו נחשב כלל לבחינה, ואינו תופס מקום.

כמ"ש אתה הוא³³ הוי' לבדך וגו' שאינו בגדר עלמין כלל לא בגדר ממלא ולא בגדר סוכב ולזה היתה עבודתם בשירה וזמרה בנגון.

כמו שכתוב: "אתה הוא הוי' לבדך" וגו': הוא אינו בגדר העולמות כלל, לא בגדר ממלא כל עלמין ולא בגדר סוכב כל עלמין. משום כך הייתה עבודתם בשירה וזמרה, בנגון.

זו הבחינה של "אתה הוא הוי' לבדך": ה' כפי שהוא מעבר לכל קשר לעולמות, מעבר הן לאור הממלא אותם והן לאור הסוכב אותם. לכן עבודת הלויים הייתה בשירה ובנגון.

כי ענין הנגון הוא שאין בו רק התפעלות הנפש³⁴ מפני גילוי התנועות ולא מפני שיש בתנועות ההם מצד עצמם שום שכל והתחדשות אלא מפני גילוי התנועה מתעורר גילוי הלב.

כי עניינו של הניגון הוא שאין בו אלא התפעלות הנפש, הנובעת מהבעת התנועות [של הניגון], ולא משום שיש בתנועות עצמן שכל או חידוש כלשהו; אלא שהבעת התנועה מעוררת את הבעת הלב.

הניגון אינו מכיל רעיונות או מידע חדש; הוא מעורר את הנפש באמצעות תנועותיו, העליות והירידות של המנגינה. הביטוי החיצוני של הניגון מעורר ומגלה את מה שכלב.

9 ולכן אפילו בנגון ישן יש התעוררות והתפעלות מפני גילוי התנועה שבה כך הוא ענין עבודת³⁵ הלוי בשירה להיות בחי' התפעלות הנפש מצד עצמה ולא מצד השגה להוליד מבינתו כו'

ולכן גם בניגון ישן יש התעוררות והתפעלות, מפני שהתנועה שבו מתבטאת. זהו עניינה של עבודת הלוי בשירה: לעורר את הנפש מצד עצמה, ולא באמצעות הבנה המולידה רגש מתוך הבינה וכו',

מכיוון שניגון פועל באמצעות התנועות שבו ולא באמצעות רעיונות, גם ניגון ישן ומוכר עדיין מעורר את הלב. כך גם שירת הלוי נועדה לעורר את הנפש מתוכה, ולא לעורר רגש שנולד מהבנה, כפי שקורה כאשר התבוננות מולידה רגש.

מאחר שעבודתו בבחי' הוא אתה הוא³⁶ ה' לבדך וגוי' דלית מחשבה תפיסא ביה כלל

שכן עבודתו היא בבחינת "הוא", בבחינת "אתה הוא ה' לבדך" וכו', שאין מחשבה תופסת בו כלל,

עבודתו היא בבחינת "הוא", כמו בפסוק "והוא ישרת" ביחס ללוי: המדרגה הנעלמת של "אתה הוא ה' לבדך", שאין מחשבה תופסת בה כלל. מכיוון שההבנה אינה יכולה להגיע לשם, העבודה אינה יכולה לבוא באמצעות הבנה.

אלא התפעלות רעותא דלבא שיהיה נוגע עד הנפש נקודת הלב ולא להיות בחי' מקיף לבד.

אלא בהתעוררות רצון הלב, שתיגע בנפש, בנקודת הלב, ולא תהיה רק בבחינת מקיף.

מה שנדרש הוא הכמיהה הפנימית של הלב, שתיגע עד לנקודת הלב ולנפש עצמה. אין היא צריכה להישאר בבחינת מקיף — דבר שרק מקיף את האדם מבחוץ ואינו חודר לתוכו.

10 ועדי' נתקן פסוקי דזמרה קודם ק"ש ולכן קוראין אותן פסוד"ז שהם כעין בחי' נגון שהוא רק הרחבת הדבור

כדומה לכך, תיקנו לומר פסוקי דזמרה לפני קריאת שמע, ולכן הם נקראים פסוקי דזמרה, כלומר "פסוקים של שירה": הם דומים לבחינת ניגון, שאינו אלא הרחבה של הדיבור.

פסוקי דזמרה — המזמורים והפסוקים של שבח הנאמרים בתפילת שחרית לפני קריאת שמע — הולכים בעקבות שירת הלויים. שמם פירוש "פסוקים של שירה", משום שהם דומים לניגון: דיבור שנמשך ומתרחב.

וביאור הענין בתוספת ביאור לפרש הדבר היטיב להלהיב לבו ונפשו שיתפעל מזה משא"כ כשאומר הפסוקים ואינו נוגע לנקודת לבו אין זה בחי' זמרה ונגון ואין זו עבודה תמה.

והעניין יתבאר בתוספת הסבר, כדי להבהיר אותו היטב ולהלהיב את הלב והנפש, כך שהאדם יתעורר מכך. לעומת זאת, כשהאדם אומר את הפסוקים והם אינם נוגעים בנקודת לבו, אין זו בחינת שירה ונגון, ואין זו עבודה שלמה.

כמו שנגזר מרחיב את המילים, הפסוקים האלה מרחיבים ומבארים את הדברים, כדי שהעניין יתבהר ויעורר את הלב. אמירתם בלי שיגעו בנקודה הפנימית של הלב אינה שירה ואינה עבודה שלמה.

קטע 5 • 111

גאה על גאה

11 וזהו אשירה לה' כי גאה גאה.³⁷ פ"י שבחי' אשירה הוא מפני כי גאה למעלה מגאה וגאה הוא³⁸ בחינת סובב כל עלמין דכולא קמיה כלא חשיב.

וזהו [פירוש] "אֲשִׁירָהּ לַה' כִּי גָאָה גָאָה": כלומר, בחינת "אשירה" היא מפני שהוא "גאה" למעלה מ"גאה". "גאה" היא בחינת סובב כל עלמין, שלגביו הכול נחשב כלא כלום.

כעת אפשר להסביר את הפסוק הפותח: "אשירה" משום שה' "גאה" למעלה מ"גאה". "גאה" לבדו היא בחינת סובב כל עלמין, שלגביו הכול נחשב כלא כלום.

וגאה על גאה הוא יתברך בעצמו ובכבודו אין סוף ברוך הוא ממש דלית מחשבה תפיסא ביה כלל בחינת אתה הוא³⁹ ה' לבדך וגו' לא נערוך אליו קדושתו.

ו"גאה על גאה" הוא הוא יתברך בעצמו ובכבודו, אין סוף ברוך הוא ממש, שאין מחשבה תופסת בו כלל; בחינת "אתה הוא ה' לבדך" וגו'. "לא נערוך אליו קדושתו".

"גאה על גאה" הוא עצמותו של ה', אין סוף בעצמו, שהוא למעלה מהשגת כל מחשבה; זו הבחינה של "אתה הוא ה' לבדך". המילים החותמות לקוחות מהפיוט "יגדל": "לא נערוך אליו קדושתו" — אפילו קדושתו אינה מגיעה למעלתו.

פ"י שאפילו קדושתו שהוא קדוש ומובדל כו' לא נערוך אליו לפי שאינו בגדר עלמין כלל:

כלומר, אפילו את קדושתו — שהוא קדוש ונבדל וכו' — איננו יכולים להשוות אליו, מפני שאינו בגדר העולמות כלל.

קדושה פירושה היבדלות וריחוק מן העולמות, אך גם הגדרה זו מתייחסת לעולמות. עצמותו של ה' אינה בגדר העולמות כלל, ולכן אפילו "קדוש ונבדל" אינו מתאר אותו.

האותיות הן סוסים

12 ולכן סוס ורוכבו רמה בים.⁴⁰ כי הנה כתיב כי תרכב על סוס⁴¹ מרכבותיך ישועה. וביאור הדבר דהנה האותיות נקראים סוסים⁴² כמו שסוס בטל לגבי רוכבו והרוכב מנהיגו.

ולכן נאמר: "את הסוס ורוכבו רמה בים". שהרי כתוב: "כי תרכב על סוס⁴¹ מרכבותיך ישועה". וביאור הדברים: האותיות נקראות "סוסים", שכן כשם שהסוס בטל לפני רוכבו והרוכב מנהיג אותו,

מכאן מגיעים ל"את הסוס ורוכבו רמה בים". הפסוק בחבקוק, המתאר את ה' רוכב על סוסיו, מציג את הדימוי; אדמו"ר הזקן מסביר שאותיות הדיבור נקראות "סוסים": הסוס נכנע לרוכבו, והוא מכוון אותו.

כך הנה אותיות דבורו הם בטלים לגבי השכל והשכל מנהיגו לכל אשר יחפוץ יטנו⁴³ אך מ"מ יש יתרון מעלה בסוס שיכול להוליך את הרוכב למקום שאין הרוכב יכול לילך שם.

כך אותיות הדיבור בטלות לפני השכל, והשכל מכוון אותן: "לכל אשר יחפוץ יטנו". ואף על פי כן, יש לסוס יתרון: הוא יכול לשאת את הרוכב למקום שהרוכב אינו יכול להגיע אליו בכוחות עצמו.

בדומה לכך, אותיות הדיבור נכנעות לשכל, המכוון אותן לכל מקום שירצה. ואף על פי כן, הסוס יכול גם לשאת את רוכבו למקומות שלא היה יכול להגיע אליהם בכוחות עצמו.

13 וכך יש יתרון ומעלה באותיות הדבור שיכולים להגביה את השכל למדרגה מאד נעלה מה שאין ביכולת השכל להשיג מצד עצם השכלתו כמו שנראה בחוש שע"י הדבור יתוסף השפעת שכל בשכלו.

כך גם לאותיות הדיבור יש יתרון ומעלה: הן יכולות להעלות את השכל למדרגה נעלית מאוד, שהשכל אינו יכול להגיע אליה מכוח ההיגיון שלו עצמו. הדבר ניכר מניסיון: באמצעות הדיבור מתווספת לתוך שכלו של האדם הארה של הבנה.

כשם שסוס נושא את רוכבו למרחק רב יותר, כך אותיות הדיבור יכולות להעלות את השכל לגבהים שאינו יכול להגיע אליהם באמצעות חשיבה בלבד. הניסיון מלמד שכאשר מנסחים רעיון במילים, מתווספת הבנה חדשה.

וכך הוא הענין בנפש האדם המדברת בתפלה הגם שהדבור הוא רק מלבושי הנפש ואין לו ערך כלל לגבי מהות הנפש עצמה שהארי ממנה בלבד היא מתפשטת להיות שכל ומדות כו'

וכך הוא גם בנפש האדם המדבר בתפילה: אף שהדיבור הוא רק [אחד מ]לבושי הנפש, ואין לו שום ערך ביחס לעצם הנפש, שרק הארה ממנה מתפשטת ונעשית שכל ומדות וכו',

כך גם בתפילה. הדיבור הוא רק לבוש חיצוני של הנפש, ואין לו שום ערך ביחס לעצמותה; רק הארה ממנה נעשית שכל ורגשות.

מ"מ מבחי' הדיבור נעשה אור מקיף להנשמה שמקיפה מראשה ועד רגלה להיות צרורה בצרור החיים את⁴⁴ ה' ממש וכו' כמ"ש בלקי"א⁴⁵ מה שלא היה כח בנשמה מצד עצמה.

אף על פי כן, מבחינת הדיבור נעשה אור מקיף לנשמה, המקיף אותה מראשה ועד רגלה, כדי שתהיה "צרורה בצרור החיים עם ה"י ממש וכו', כפי שכתוב בלקוטי אמרים; דבר שהנשמה לא הייתה יכולה להגיע אליו מכוחה שלה.

למרות זאת, מילות התפילה יוצרות אור מקיף סביב הנשמה כולה, מראשה ועד רגלה, וקושרות אותה "בצרור החיים עם ה"י", כפי שמוסבר בלקוטי אמרים (תניא). הנשמה לא הייתה יכולה להשיג זאת בכוחה שלה.

קטע 7 • ו' 14-17

לא בגבורת הסוס

14 והנה כתיב לא בגבורת הסוס יחפץ⁴⁶ ולא בשוקי האיש ירצה רוצה ה' את יראיו⁴⁷ כו'

והנה נאמר: "לא בגבורת הסוס יחפץ ולא בשוקי האיש ירצה; רוצה ה' את יראיו" וכו'.

כאן נכנס לדיון פסוק חדש: ה' אינו חפץ בגבורת הסוס או בשוקי האיש, אלא רוצה את יראיו. הפסקאות הבאות מפרשות את הפסוק לאור האותיות, המכונות "סוסים".

כי בחי' אותיות שהם בחי' סוסים הם בחי' גבורות וכענין וגבורתך ידברו. וגבורותיך יגידו.⁴⁸ להודיע לבני האדם גבורותיו.^{49,50}

שהרי האותיות, שהן בחינת "סוסים", הן בחינת גבורות, כמו שנאמר: "וגבורתך ידברו", "וגבורותיך יגידו", "להודיע לבני האדם גבורותיו";

האותיות, ה"סוסים", הן גבורות — כוחות של עוצמה וריסון. הפסוקים מתהילים קמ"ה קושרים דיבור לגבורות ה': "וגבורתך ידברו".

שהם בחי' צמצומים ומסכים הרבים מינים ממינים שונים כדי להתהוות עולמות עליונים ותחתונים שבאמת הן הם גבורותיו כו'

שהן בחינת הצמצומים והמסכים הרבים, ממינים שונים, כדי שיתהוו עולמות עליונים ותחתונים; ובאמת, הן הן "גבורותיו" וכו',

גבורות אלו הן הצמצומים וה"מסכים" הרבים, ממינים שונים, שמגבילים ומסננים את אור ה' כדי שיוכלו להתהוות עולמות עליונים ותחתונים. לאמיתו של דבר, אלו הן "גבורותיו".

דכולא קמיה כלא חשיב והוא צופה ומביט עד סוף כל הדורות⁵¹ וקורא הדורות מראש⁵² ובמחשבה אחת ברא את העולם⁵³ כוי כמ"ש במ"א:

שהרי "כולא קמיה כלא חשיב", והוא "צופה ומביט עד סוף כל הדורות", ו"קורא הדורות מראש", ובמחשבה אחת ברא את העולם וכו', כמבואר במקום אחר.

הן נקראות גבורות משום שלפני ה' הכול נחשב כלא כלום: הוא רואה את כל הדורות עד סופם, קורא להם מראש, וברא את העולם במחשבה אחת. לכן, כדי להוציא אל הפועל עולמות רבים ונבדלים נדרש צמצום גדול. המילים "צופה ומביט עד סוף כל הדורות" מופיעות בברכת זכרונות שבתפילות ראש השנה, כפי שמצוין בהערת קה"ת.

15 וזהו יש קונה עולמו בשעה אחת.⁵⁴ פיי שכל בחיי תענוגי הנבראים מה שיכול להיות נמשך לנברא בעל גבול להיות מקבל תענוג מזה ואפילו תענוג רוחני וג"ע העליון נק' בחיי יש. וכמ"ש להנחיל אוהבי יש.⁵⁵

וזהו [פירוש] "יש קונה עולמו בשעה אחת". כלומר, כל התענוגים של הנבראים — כל מה שיכול להימשך לנברא מוגבל, כך שיוכל לקבל ממנו תענוג, ואפילו תענוג רוחני וגן עדן העליון — נקראים בחינת יש, "משהו". וכמו שכתוב: "להנחיל אוהבי יש".

מאמר הגמרא "יש קונה עולמו בשעה אחת" נקרא כאן כך: "יש" אינו רק חלק מן הביטוי "יש מי ש...", אלא שם עצם שמשמעותו "משהו". כל תענוג שבריייה מוגבלת יכולה לקבל, אפילו תענוג רוחני ותענוג מגן עדן העליון, נקרא יש, כפי שנאמר בפסוק: "להנחיל אוהבי יש".

16 והנה בחיי יש זה קונה עולמו כשנכלל בבחי שעה אחת שהוא בחיי מחשבה אחת שבה כוי ברא את העולם.

והנה, בחינה זו של יש "קונה את עולמו" כשהיא נכללת בבחינת "שעה אחת", שהיא בחינת "מחשבה אחת" שבה וכוי ברא את העולם.

היש הזה, כל התענוג שנברא, "קונה את עולמו" כשהוא נכלל ב"שעה אחת", המייצגת את המחשבה האחת שבה ברא ה' את העולם. כלומר, היש — ה"משהו" שהנברא מקבל — קונה את עולמו כשהוא נטמע באותה מחשבה אחת, שהיא מקורו, ולא עומד בנפרד כדבר בפני עצמו.

וזהו לא בגבורת הסוס יחפץ.⁵⁶ פיי שאינו מאיר חפץ ה' בגבורות וצמצומים בחיי האותיות לבדם כי האומר אין לי אלא תורה⁵⁷ כוי.

וזהו [הפירוש של] "לא בגבורת הסוס יחפץ": חפץ ה' אינו מאיר בגבורות ובצמצומים, בחינת האותיות, כשהן לעצמן, שהרי "האומר אין לי אלא תורה" וכוי.

אפשר לפרש כך את הפסוק "לא בגבורת הסוס יחפץ": חפץ ה' אינו מאיר באותיות ובצמצומים כשהם לעצמם. דברי הגמרא שמי שאומר "אין לי אלא תורה" אין לו אפילו תורה מובאים כדי ללמד את אותו עניין.

וכן לא בשוקי האיש המחזיקים בחיי הסוסים דהיינו הדעת והמחשבה הצריך לדבור ומעשה בלבד בזה אין חפץ ורצון ה' מאיר כ"כ.

וכן "לא בשוקי האיש", האוחזים ב"סוסים": כלומר, הדעת והמחשבה שנצרכות לדיבור ולמעשה בלבד. בזה אין חפץ ורצון ה' מאירים במידה רבה כל כך.

גם "בשוקי האיש" אין הוא חפץ — בשוקיים המחזיקות את הסוס. הכוונה לדעת ולמחשבה המשמשות רק להפקת דיבור ומעשה. גם בהן רצון ה' אינו מאיר במידה רבה.

אלא רוצה ה' שמאיר חפצו ורצונו בפנימיותו את יראיו דהיינו מי שהוא בבחי' בטול כמו שאמר משרע"ה ונחננו מה⁵⁸ והוא מצד התפעלות הנפש מפני עצמותו ומהותו ית':

אלא, "רוצה ה'": חפצו ורצונו מאירים בפנימיותם של "את יראיו", כלומר, במי שנמצא במצב של ביטול, כפי שאמר משה רבנו עליו השלום: "ונחננו מה". הדבר נובע מהתרגשות הנפש לנוכח עצמותו ומהותו יתברך.

אלא שרצון ה' מאיר בפנימיותו ביותר ב"את יראיו" — באלה שבטלים לפניו, כמו משה שאמר "ונחננו מה". ביטולם נובע מכך שהנפש מתעוררת לנוכח עצמותו ממש של ה'.

17 וזהו המיחלים לחסדו.⁵⁹ פיי שאין להם בחי' אהבה מצד עצמם להיות תשוקתם לדבקה בו ית' לרוות צמאונם בלבד

וזהו [פירוש] "המייחלים לחסדו". כלומר, אין להם אהבה מצד עצמם, כך שהכמיהה שלהם להידבק בו יתברך תהיה רק כדי להרוות את צמאונם;

הפסוק ממשיך: "המייחלים לחסדו". אהבתם אינה למען עצמם: הם אינם משתוקקים להידבק בה' רק כדי להרוות את צמאונם אליו.

אלא להיות המשכת חסדו חסד עולם מעולם ועד עולם ומיחלים כאשר ירד ויומשך מלמעלי ולא שהדבר נוגע לעצמם.

אלא [הם משתוקקים] שחסדו יימשך, חסד עולם, מעולם לעולם, והם מייחלים לכך שיירד ויימשך מלמעלה, ולא מפני שהדבר נוגע להם עצמם.

רצונם הוא שחסדו הנצחי יימשך מעולם לעולם, והם מייחלים שיירד מלמעלה. הם אינם דואגים לעצמם כלל.

הועלו אל הים

18 וזהו סוס ורוכבו רמה בים.⁶⁰ פ"י שבח"י האותיות דומ"ח מקור דעלמא דאתגליא שהן הן בח"י צמצומים וגבורותיו רמה והגביה⁶¹ עד בח"י ים הוא עלמא דאתכסיי

וזהו [פירוש] "את הסוס ואת רוכבו רמה בים". כלומר, את בחינת אותיות הדיבור והמחשבה, שהן מקור העולם הגלוי, והן עצמן בחינת הצמצומים וגבורותיו, העלה ורומם עד לבחינת י"ם, שהוא העולם הנסתר.

כעת מתבאר הפסוק "את הסוס ואת רוכבו רמה בים". בדרך כלל פירוש המילה "רמה" הוא השליך, אך כאן היא מתפרשת במובן של הרים למעלה: אותיות הדיבור והמחשבה, שהן מקור העולם הגלוי, והן עצמן הצמצומים והגבורות של ה', הועלו לבחינת י"ם, העולם הנסתר.

והיינו מפני כי גאה גאה שאתה הוא⁶² ה' לבדך כולא קמיה כלא חשיב לפניו כחשיכה כאורה⁶³ דעלמא דאתכסיי ועלמא דאתגליי שוין.

וזהו מפני ש"כי גאה גאה": "אתה הוא ה' לבדך"; "כולא קמיה כלא חשיב", לפניו "כחשיכה כאורה", שהרי העולם הנסתר והעולם הגלוי שווים לפניו.

הדבר מתאפשר מפני שה' הוא "גאה גאה": לפני עצמותו הכול נחשב לאין. לפניו חושך ואור שווים, ולכן העולם הנסתר והעולם הגלוי שווים.

19 ולכן הפך ים ליבשה וזהו בנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו. פ"י בעצמותו ומהותו כביכול אך מפני כי בבח"י זו גם האויב אמר ארדוף⁶⁴ כו'.

ולכן "הפך ים ליבשה", וזהו [פירוש] "בנהר יעברו ברגל, שם נשמחה בו": כלומר, בעצמותו ומהותו ממש, כביכול. אך מפני שבבחינה זו גם "האויב אמר: ארדוף" וכו'.

מכיוון שלפני ה' הנסתר והגלוי שווים, הים, העולם הנסתר, יכול היה להפוך ליבשה, העולם הגלוי. "שם נשמחה בו" פירושו שנשמח בעצמותו ממש של ה', כביכול. אך בבחינה זו גם האויב אמר "ארדוף", כפי שיוסבר בחלק הבא.

פ"י שגם עכו"ם רוצים להיות יניקתם ואחזיתם משם מאחר שלפניו ית' כחשיכה כאורה⁶⁵ וסוס ורוכבו רמה בים⁶⁶ ולזה אמר עיניו בגוים תצפינה והסוררים אל ירמו למו סלה^{67,68} שאין לעכו"ם התרוממות

זו

כלומר, גם עובדי האלילים רוצים לינוק ולהיאחז משם, מאחר שלפניו יתברך "כחשיכה כאורה", ו"סוס ורוכבו רמה בים". לכן נאמר: "עיניו בגוים תצפינה, הסוררים אל ירמו למו סלה", שכן לעובדי האלילים אין התרוממות זו;

גם עובדי האלילים רצו לינוק ולקבל אחיזה מבחינה זו, שבה חושך ואור שווים, ואפילו "סוס ורוכבו" מתרוממים. על כך משיב המזמור: "הסוררים אל ירמו" — לעובדי האלילים אין חלק בהתרוממות זו.

אלא ויכסו מים צריהם⁶⁹ ואין להם אלא ירידה מבחי' זו עצמה כי רם על כל גוים⁷⁰ ה' וזהו סיבת נפילתם.

אלא "ויכסו מים צריהם", ומבחינה זו עצמה אין להם אלא ירידה, שהרי "רם על כל גוים ה'", וזו סיבת נפילתם.

אדרבה, "ויכסו מים צריהם": מבחינה זו עצמה אין להם אלא ירידה, מפני שהי' "רם על כל גוים". זו הייתה סיבת נפילתם.

אבל ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים כי המים להם חומה מימינם ומשמאלם⁷¹ פיי כי הנה ארז"ל על ג' דברים העולם עומד⁷² על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח.⁷³

אבל "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, והמים להם חומה מימינם ומשמאלם". כלומר, הרי אמרו חז"ל: "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים".

לעומת זאת, בני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, והמים היו להם חומה מימינם ומשמאלם. אדמו"ר הזקן קושר חומות אלו לשלושת הדברים שעליהם העולם עומד, כדברי חז"ל: תורה, עבודה וגמילות חסדים.

שהוא בחי' ימין ושמאל וישראל עלו במחשבה^{74,75} ולכך אומרים אשר קדשנו במצותיו שע"י המצות הם מתעלים

וזהו בחינת ימין ושמאל. וישראל עלו במחשבה, ולכן אנו אומרים: "אשר קדשנו במצוותיו", שכן באמצעות המצוות הם מתעלים

התורה, העבודה וגמילות החסדים הן בחינות הימין והשמאל ששמרו על בני ישראל בים. ישראל "עלו במחשבה" של ה' עוד לפני הבריא, ולכן בכל ברכה על מצווה אנו אומרים "אשר קדשנו במצוותיו", שכן באמצעות המצוות הם מתרוממים.

בקודש העליון שמשם שרש נשמתם ורוח אייתי רוח⁷⁶ ואמשיך רוח ולכך אצלם סוס ורוכבו רמה בים והלכו ביבשה משא"כ הסוררים אל ירמו וכו' כנ"ל:

אל הקודש העליון, שמשם שורש נשמתם, ו"רוח אייתי רוח ואמשיך רוח". לכן אצלם "סוס ורוכבו רמה בים", והם "הלכו ביבשה"; לא כן הסוררים, שעליהם נאמר "אל ירמו" וכו', כנ"ל:

באמצעות המצוות הם מתעלים אל הקודש העליון, שבו שורש נשמותיהם, שכן "רוח מביאה רוח וממשיכה רוח". לכן אצלם "סוס ורוכבו" מתרוממים אל הים, והם הולכים ביבשה, ואילו "הסוררים" אינם מתרוממים.

בעבודה

התפילה היא הקרבן של ימינו: האדם מוסר את נפשו הבהמית כדי שאהבה מלמעלה תוכל לשרות בה, ומילות התפילה מקיפות את הנשמה באור שלא הייתה יכולה להגיע אליו בכוחות עצמה. יש לומר פסוקי דזמרה בניגון, להתעכב על המילים עד שהן מציתות את הלב; אם אומרים אותם בלי לגעת בלב, העבודה אינה שלמה. ואהבתו של האדם לה' צריכה לשאוף לחסדו עבור העולמות, ולא רק להרוות את צימאוננו שלו.

שאלות לשיחה

1. מדוע עונה אדמו"ר הזקן לשאלה "מי נשאר לדעת?" ואומר שיש "מצרים" בכל אדם ובכל זמן?
2. במה שונה ברכת הכוהנים, הממשיכה מלמעלה, משירת הלויים, העולה מלמטה? אילו חלקים בתפילתנו דומים לכל אחת מהן?
3. מדוע ניגון ישן עדיין יכול לעורר אותנו, ומה מלמד הדבר על עבודת ה' שלמעלה מהבנה?
4. באיזה מובן הדיבור הוא גם "סוס" הכפוף לשכל וגם דרך לשאת אותו למקום גבוה יותר מכפי שהיה יכול להגיע אליו לבדו?
5. מדוע המצרים לא יכלו להשתתף בהתעלות בעת קריעת ים סוף, ואילו עם ישראל הלך בתוכה ביבשה?

הערות

פסוקה 1

1 אז ישיר

ההערה מציינת ששני תמלילים נוספים (הנחות) של המאמר נדפסו שם: אחד מאת אדמו"ר האמצעי ואחד מאת רבי משה, בנו של אדמו"ר הזקן. בהערות מאוחרות יותר מובאים נוסחים שלהם השונים מן הנוסח הזה או מוסיפים עליו.

הערות קה"ת

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי והנחת הר"מ בן אדה"ז — בסה"מ תקס"ג ע' קנג. ראה בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. ביאור באוה"ת כרך ז ע' ב'תרסו. ראה ד"ה זה בסה"מ תרכ"ו ע' סג ואילך. ובסה"מ תרל"ט ע' קנב ואילך.

2 אז ישיר משה

פתיחת שירת הים, שאמרו משה ובני ישראל לאחר קריעת ים סוף. המאמר כולו מבאר פסוק זה, ובייחוד את הביטויים "כי גאה גאה" ו"סוס ורוכבו רמה בים".

Exodus 15:1 שמות ט"ו:א'

אֲזַיְשִׁיר־מִשֶּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת הַבְּרָכָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר אֲשִׁירָה הַבְּרָכָה אֶת־הַסּוּס וְרוֹכְבוֹ רִמָּה בַיָּם:

Then sang Moses and the children of Israel this song unto the L-RD, and spoke, saying: I will sing unto the L-RD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערות קה"ת

שמות טו, א.

3 וישבו ויחנו

ה' אומר למשה להורות לעם לשוב לאחור ולחנות ליד הים, הרחק מהדרך היוצאת ממצרים. אדמו"ר הזקן מצטט פסוק זה כדי להראות שהם הגיעו לים רק על פי ציווי ה', ומכאן עולה השאלה מה הייתה מטרת הדבר.

Exodus 14:2 שמות י"ד:ב'

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָשְׁבוּ וַיִּחַנוּ לִפְנֵי פִי הַחֵירָת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי פַעַל צֶפֶן נֶכְחוּ תַחֲנוּ עַל־הַיָּם:

Speak unto the children of Israel, that they turn back and' encamp before Pi-hahiroth, between Migdol and the sea, before Baal-zephon, over against it shall ye encamp by the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 באותו צד שירדו . . עלו

המילים כאן מצטטות את Arakhin 15a:12. הקטע מופיע למטה.

Arakhin 15a:12 ערכין ט"ו א:כ"ב

ממאי? דלמא משום דרבי חנינא בר פפא, דאמר רבי חנינא בר פפא: דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה, דכתיב: "כי חזק הוא ממנו", אל תיקרי "כי חזק הוא ממנו" אלא "ממנו", כככול, פעל הפית אין יכול להוציא פליו משם.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערות קה"ת

תוד"ה כשם (ערכין טו, א).

5

וגם לא עברו את הים מעבר לעבר אלא באותו צד שירדו באותו צד עצמו עלו

תוספות, המתחילים במילים "כשם", מסבירים שבני ישראל לא חצו את הים מצד אחד לצד השני, אלא עברו בו ברצועה לאורכו ויצאו באותו צד, לעבר המדבר. אדמו"ר הזקן מוסיף זאת בסוגריים כדי לחדד את השאלה: החצייה אף לא קידמה אותם בדרכם.

Tosafot on Arakhin 15a תוספות על ערכין ט"ו א

6 וידעו מצרים

ה' מכריז שכאשר יתכבד בפרעה, ברכבו ובפרשיו, "וידעו מצרים כי אני ה'". אדמו"ר הזקן מציג זאת כסיבה המפורשת לאירוע שהתרחש על הים.

Exodus 14:18 שמות י"ד:י"ח

וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי ה' הַהֹכֵחַדִּי בְּפָרְעָה בְּרִכְבּוֹ וּבַפָּרָשִׁי:

And the Egyptians shall know that I am the L-RD, when I have gotten Me honour upon Pharaoh, upon his chariots, and upon his horsemen

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערות קה"ת

שמות יד, יח.

7

ויכסו מים צריהם אחד מהם לא נותר

המזמור מזכיר שהמים כיסו את המצרים ולא נותר מהם אפילו אחד. הדבר מחדד את השאלה: לא נותר אף מצרי שיכול היה להכיר את ה'.

Psalms 106:11 תהילים ק"ו:יא

וַיִּכְסּוּ־מַיִם צָרִיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נֹתֵר:

And the waters covered their adversaries; There was not one of them left

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערות קה"ת

תהלים קו, יא.

8

בכל דור ודור

המשנה פוסקת שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא עצמו יצא ממצרים. אדמו"ר הזקן רואה בכך סימן לכך ש"מצרים" קיימת בכל אדם ובכל זמן.

Pesachim 116b:3-4 פסחים קט"ז ב:ג-ד'

בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיִּיב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִילוֹ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם, שְׁנֵאמַר: "וַיַּהֲרֹתָ לְבַנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֶבְרָה זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם". לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ תַּיִיבִים לְהוֹדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבַּח, לְפָאֵר, לְרַמֵּם, לְהַדָּר, לְבָרֵךְ, לְעַלֵּה וּלְקַלֵּס לְמִי שֶׁעָשָׂה לְאַבְרָהָם וְלְנֹה אֶת כָּל הַנְּסִים הָאֵלֶּה. הוֹצִיאָנוּ מֵעֲבָדוֹת לְחֵירוֹת, מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה, וּמֵאֲכָל לַיּוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל, וּמִשְׁעָבֹד לְגִאּוּלָּה. וְנֹאמַר לְפָנֶיךָ הַלְלוּיָהּ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערות קה"ת

פסחים קטז, ב.

9

למען תזכור את יום צאתך

התורה מצווה לזכור את יום יציאת מצרים כל ימי חייו של אדם. כאן הדבר

מראה שהציאה ממזרים היא משימה מתמשכת, ולא רק מאורע מן העבר.

Deuteronomy 16:3 דברים ט"ז:ג

לֹא־תֹאכַל עִלּוֹ חֶמֶץ שֶׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל־עִלּוֹ מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזוֹן יֵצֵאת מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

Thou shalt eat no leavened bread with it; seven days shalt thou eat unleavened bread therewith, even the bread of affliction; for in haste didst thou come forth out of the land of Egypt; that thou mayest remember the day when thou camest forth out of the land of Egypt all the days of thy life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים טז, ג.

פסוקה 2

10 ואיתא בתוספתא

ההערה מפנה את הקורא לשולחן ערוך אדמו"ר הזקן, אורח חיים 66:12. מאמרו של הרב "והחרים", המצוטט באותה הערה, מביא פסק נוסף שם (490:12): אומרים "זמן חירותנו" בקידוש ובתפילה גם ביום השביעי והשמיני של פסח.

הערת קה"ת

רפ"ב דברכות. ראה שו"ע רבינו הזקן סי' סו סעיף יב. בד"ה והחרים תשל"ד (מהנחה בלתי מוגה) מציין "זוה מתאים עם מש"כ אדה"י בשו"ע שלו [ארי"ה סי' ת"צ ס"ב] דגם בשביעי ושמיני ש"פ אומרים בקידוש ובתפילה זמן חרותינו, אע"פ שצ"מ היתה כבר בימים הראשונים בכ"ז אומרים גם בימים האחרונים זמן חרותינו.

11 שצריך לזכור ג"כ קריעת ים סוף

התוספתא אומרת שבברכה שלאחר קריאת שמע יש להזכיר את יציאת מצרים, ומביאה את דברי החכמים הסוברים שיש להזכיר גם את מכת בכורות ואת קריעת ים סוף. אדמו"ר הזקן מבקש להסביר מדוע יש לזכור גם את קריעת הים.

Tosefta Berakhot 2:1 תוספתא ברכות ב:א

הקורא את שמע צריך להזכיר יציאת מצרים באמת ויציב רבי אומר צריך להזכיר בה מלכות אחרים אומרים צריך להזכיר בה מכת בכורות וקריעת ים סוף.

Tosefta B'rachot (Public Domain)

12 על ג' דברים העולם עומד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות א, ב.

13 על ג' דברים העולם עומד. על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח

המשנה מלמדת שהעולם עומד על שלושה דברים: תורה, עבודה וגמילות חסדים. אדמו"ר הזקן מזהה את "העבודה" עם הקרבנות, ובהמשך עם התפילה.

Pirkei Avot 1:2 משנה אבות א:ב

שְׁמַעוֹן הַצִּדִּיק הָיָה מְשִׁירֵי כִסֵּט הַגְּדוּלָּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוֹת חֲסָדִים:

Shimon the Righteous was one of the last of the men of the great assembly. He used to say: the world stands upon three

things: the Torah, the Temple service, and the practice of acts of piety

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

14 ארי דאכיל קורבנין

הוזהר אומר שבעבר ירדה מלמעלה דמות של אריה, והיא נראתה רובצת על גבי המזבח ואוכלת את הקרבנות. בהערת קה"ת מובא הקטע הזה כמקור לאש שירדה מן השמים על המזבח.

Zohar I, 6b זח"א ו, ב

Zohar II, 278a זח"ב רעח, א

Zohar III, 17a זח"ג יז, א

הערת קה"ת

ראה זח"א ו, ב. זח"ב רעח, א. זח"ג יז, א.

15 ארי דאכיל קורבנין

כאן הוזהר מדבר על אריה של אש שירד כדי לאכול את הקרבנות. הערת קה"ת מביאה אותו לצד שני הקטעים האחרים.

Zohar, Vayikra 40:278–41:285 ספר הזהר, ויקרא מ':ער"ח-מ"א:רפ"ה

פסוקה 3

16 תפלה כנגד הקרבנות

הגמרא מביאה את דעתו של רבי יהושע בן לוי, שלפיה התפילות נתקנו כנגד קרבנות התמיד. אדמו"ר הזקן לומד מכך שהתפילה, כמו קרבן, מורידה אש מלמעלה אל תוך האדם.

Berakhot 26b:5-6 ברכות כ"ו ב:ה-ו

תַּנְיָא כּוּוֹתִיָּה דְרַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי חֲנִינָא, וְתַנְיָא כּוּוֹתִיָּה דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. תַּנְיָא כּוּוֹתִיָּה דְרַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי חֲנִינָא: אֲבָרְהָם תִּקְוָן תַּפִּלַּת שְׁחִירַת, שְׁנֶאֱמַר: "וַיִּשְׁפֹּם אֲבָרְהָם בְּבֹקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם", וְאִין "עָמַד" אֵלָּא תַּפִּלָּה, שְׁנֶאֱמַר: "וַיַּעֲמַד פִּינְחָס וַיִּפְלֹל". יִצְחָק תִּקְוָן תַּפִּלַּת מִנְחָה, שְׁנֶאֱמַר "וַיִּצָּא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בֶּשֶׂדָּה לְפָנֹת עָרְבִי, וְאִין "שְׁחִיחַ" אֵלָּא תַּפִּלָּה, שְׁנֶאֱמַר "תַּפִּלָּה לְעֲנִי כִּי יַעֲטֹף וְלִפְנֵי ה' יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ".

There is a teaching in agreement with both of them. There is a teaching in agreement with R. Jose b. R. Hannina: Abraham instituted the morning Tefillah; as it is said, "And Abraham got up early in the morning to the place where he had stood" (Gen. xix. 27) — "standing" means prayer; as it is said, "Then stood up Phineas and prayed" (Ps. cvi. 30). Isaac instituted the afternoon Tefillah; as it is said, "And Isaac went out to meditate in the field at eventide" (Gen. ... — xxiv. 63)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות כו, ב. ראה לקו"ש ח"י"א ע' 237.

17 כיצד הוא מרומז בתפלה

לפי ההערה, בנקודה זו הנוסח השני — רשימתו של רבי משה, בן אדמו"ר הזקן — מסביר כאן את הפסוק "ימי שנותינו".

הערת קה"ת

בסה"מ ת"קס"ג ע' קנד נוסחא שניי (הנחת הר"מ בן אדה"ז, מבאר כאן הפסוק ימי שנותינו).

18 ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם

הפסוק המסיים את הספר הרביעי של תהילים: "ברוך ה', אלקי ישראל, מן העולם ועד העולם". אדמו"ר הזקן מפרש את המילים "מן העולם ועד העולם" — מן העולם הנסתר אל העולם הגלוי.

Psalms 106:48 תהילים ק"ו:מ"ח

בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וְאָמֵר כָּל־הָעָם אָמֵן הַלְלוּהוּ קָדָה:

Blessed be the L-RD, the G-d of Israel, from everlasting even to everlasting, and let all the people say: 'Amen.' Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קו, מח.

19 הערת קה"ת מפנה לI Chronicles 16:36 למילים האלה.

I Chronicles 16:36 דברי הימים א ט"ז:ל"ו

בְּרוּךְ הָאֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם אָמֵן וְהָלַל לְהָאֱלֹהִים

Blessed be the L-RD, the G-d of Israel, From everlasting even to everlasting. And all the people said: 'Amen,' and praised the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 כל מה שיש ביבשה

הגמרא מלמדת שלכל מה שנמצא ביבשה יש מקבילה בים. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להראות שבעולמות הנסתרים והגלויים מצויים אותם דברים — נסתרים באחד וגלויים באחר.

Chullin 127a:12-14 חולין קכ"ז א:י"ב-י"ד

תנו רבנן כל שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה אמר ר' זירא מאי קראה (תהלים מט, ב) האוינו כל יושבי חלד אמר רב הונא בריה דרב יהושע ביבירי דנרש אינן מן הישוב אמר רב פפא בשמטא נרש תרביה משכיה ואליתיה (ירמיהו כב, כט) ארץ ארץ ארץ שמעי דבר ה' אמר רב פפא לא אבה נרש שמוע דבר ה'

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

חולין קכז, א. בלקו"ת צו יד, ב, סה"מ תרל"ב ע' קלו — מציין לכאן.

21 והנה ההפרש שבין יבשה לים

ההערה מפנה לשם בעניין ההבדל בין ים ליבשה.

הערת קה"ת

ראה ביאורו"ז מב, ג ואילך. מאמרי אדה"צ פרשיות ע' רנה. רסו. סה"מ תרכ"ח ע' קלו. סה"מ תרכ"ט (הוצאת תשנ"ב) ע' ריג. סה"מ תרנ"ב ע' מט.

22 וגם חיותם וקיומם הוא בתוך הים

כפי שמצוטט בהערה, התמליל מוסיף הבדל נוסף: חיותם של ברואי הים באה מן הים עצמו בלבד; הם חיים רק בתוך המים ואינם יכולים לחיות בלעדיהם, מפני שהם שקועים במים והמים הם עצם חיותם.

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ג ע' קנה (בהנחת הר"מ בן אדה"צ): וגם יש עוד הפרש ביניהם שהברואים שבים אין חיותם רק מן הים עצמו שחיותם הוא רק בהמים

שהמים מחייהם, וא"א להם לחיות בלתי מים. . . שהם נבלעים בהמים והמים הוא חיותם ממש.

23

ישעיהו משווה את הצמחת הצדקה בידי ה' לאדמה המצמיחה את תבואתה. אדמו"ר הזקן משתמש במילים אלה לתיאור הצמחים והיצורים הצומחים מן האדמה ועומדים בנפרד ממנה.

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:י"א

כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָה וְכַגֶּנֶה זְרוּעֶיהָ תִצְמַח כֹּן אֲדֹנָי ה' יִצְמַח צִדְקָה וְתִהְיֶה נִגִּיד כָּל־הַגּוֹיִם:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 הנה הארץ תוציא צמחה ועושה פרי למעלה

כפי שמצוטט בהערה, באותו תמליל נאמר שעיקר חיותם של ברואי היבשה אינו בא מן האדמה עצמה, אלא מן המזון.

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ג ע' קנה "הברואים שביבשה אין עיקר חיותם הוא מן הארץ עצמו כ"א ממאכלים". וראה באוה"ת פ' בשלח ע' תלא שמבאר "דהברואים דיבשה אעפ"י שמקבלים חיות מצמח הארץ הרי הם בחי' ריחוק מן הארץ, משא"כ הברואים שבים הם כלולים ומתאחדים עם הים וא"א להם להפרד מן הים כו".

25

ביום השישי אמר ה': "תוציא הארץ נפש חיה למינה". אדמו"ר הזקן משתמש במילים המתייחסות לבעלי החיים שביבשה, שנראים עצמאיים אף יותר מן הצמחים.

Genesis 1:24 בראשית א:כ"ד

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וְרֶמֶשׂ וְחַיְתוֹ־אָרֶץ לְמִינָהּ וְיִחְיֶיכֶן:

And G-d said: 'Let the earth bring forth the living creature after its kind, cattle, and creeping thing, and beast of the earth after its kind.' And it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

26 מבשרי אחזה

איוב אומר: "מבשרי אחזה אלקים". כאן אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי ללמוד על העולמות הרוחניים ממבנה נפש האדם.

Job 19:26 איוב י"ט:כ"ו

וְאַחֵר עוֹרִי נִקְפָּז וְאֶת־אֲחֻזַּי אֶחְזֶה:

And when after my skin this is destroyed, Then without my flesh shall I see G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27 גבוה מעל גבוה וגבוהים עליהם

קהלת מדבר על "גבוה מעל גבוה... וגבוהים עליהם" — ממונים המוצבים זה מעל זה. אדמו"ר הזקן שואל את הביטוי כדי לתאר את ריבוי המדרגות של הנשמות.

Ecclesiastes 5:7 קהלת ה':ז

אִם־עֲשֶׂה רֶשֶׁת וְגִזְלִי מִשְׁפָּט וְצָדִיק בְּמִדְיָנָה אֶל־תִּתֶּנָּה עַל־הַחֶפֶץ כִּי גִבֵּה מֵעַל גִּבֵּה שְׁמֵר וּגְבוּהִים עֲלֵיהֶם:

פסוקה 8

32 ועבד הלוי הוא

התורה מטילה על הלויים את עבודת אוהל מועד: "והלוי הוא ישרת". אדמו"ר הזקן מפרש שזו עבודה ששורשה בעולם הנסתר, והיא עולה מלמטה למעלה.

Numbers 18:23 במדבר י"ח:כ"ג

וְעַבְד הַלְוִי הוּא אֶת־עֲבֹדֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עוֹנֵם חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחֲלוּ נַחֲלָה:

But the Levites alone shall do the service of the tent of meeting, and they shall bear their iniquity; it shall be a statute for ever throughout your generations, and among the children of Israel they shall have no inheritance.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר יח, כג.

33 אתה הוא הו"י לבדך

תפילתם של הלויים בנחמיה ממשיכה: "אתה הוא ה' לבדך, אתה עשית את השמים". אדמו"ר הזקן מפרש את המילה "לבדך" כמציינת את ה' שלמעלה לגמרי מגדר העולמות.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט:ו

אַתָּה־הוּא ה' לְבַדְּךָ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם וְכָל־צָבָאם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת־כָּל־וְצָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

34 שאין בו רק התפעלות הנפש

ההערה מפנה את הקורא לשם בעניין הניגון כהתעוררות של הנפש בלבד.

הערת קה"ת

ראה תורת חיים בראשית דף נח. בסה"מ תקס"ג ע' קס בהנחת הר"מ בן אדה"ו "שהומר והניגון הגשמי שאינו לא חכמה ולא דבר חדש כלל, כ"א הוא רק בחי התפעלות הנפש בלבד [פי' שבהומר שמוזמר אין מלוכש בו בחי חכמה ושכל כלל כ"א רק בחי התפעלות הנפש בלבד. . .]".

פסוקה 9

35 כך הוא ענין עבודת הלויים

על פי ההערה, הקטע הזה על עבודת הלויים מצוטט באותו מאמר.

הערת קה"ת

מובא בד"ה עבדו את ה' בשמחה תרל"ט ע' שפז.

36 אתה הוא ה' לבדך

"אתה הוא ה' לבדך". אדמו"ר הזקן מציב את עבודת הלוי בדרגה זו, ששום מחשבה אינה יכולה להשיג.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט:ו

אַתָּה־הוּא ה' לְבַדְּךָ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם וְכָל־צָבָאם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת־כָּל־וְצָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:

If thou seest the oppression of the poor, and the violent perverting of justice and righteousness in the state, marvel not at the matter; for one higher than the high watcheth, and there are higher than they

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

28 מן המים משיתהו

בת פרעה קראה לו משה, "כי מן המים משיתהו". אדמו"ר הזקן קורא זאת כאמירה על נשמתו של משה: מקורה ב"ים", העולם הנסתר.

Exodus 2:10 שמות ב:י

וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבַאֲהוּ לְבַת־פַּרְעֹה וַיהִי־לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן־הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ:

And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name 'Moses, and said: 'Because I drew him out of the water

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ב, י.

29 ולכן היה כבד פה

ההערה מפנה את הקורא למאמר זה על ברכת המזון שבסידור, בעניין היותו של משה "כבד פה".

הערת קה"ת

ראה סידור שער בהמ"ז בד"ה מנין לברהמ"ז מן התורה. לקו"ת פי עקב בד"ה להבין שרש טעם.

30 כבד פה

בסנה הבוער, משה טוען שהוא "כבד פה וכבד לשון". אדמו"ר הזקן מסביר זאת כתוצאה של הביטול המוחלט שלו, שמנע ממנו דיבור וגילוי.

Exodus 4:10 שמות ד:י

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־ה' בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְּמוּל גַּם מִשְׁלֶשֶׁם גַּם מֵאֵז דְּבָרָךְ אֶל־עַבְדְּךָ כִּי כְבֹּד־פֶּה וְכַבֵּד לִשׁוֹן אֲנֹכִי:

And Moses said unto the L-RD: 'Oh L-rd, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

31 ונחנו מה

משה ואהרן אומרים על עצמם: "ונחנו מה". אדמו"ר הזקן מצטט זאת כביטוי לביטול המוחלט של משה.

Exodus 16:7 שמות ט"ז:ז

וּבֹקֶר וַרְאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד ה' בְּשָׁמְעוֹ אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם עָלֶיהָ וְנַחֲנוּ מֶה כִּי תִלְיִנוּ עָלֵינוּ:

and in the morning, then ye shall see the glory of the L-RD; for that He hath heard your murmurings against the L-RD; and what are we, that ye murmur against us

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טז, ז.

He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown
into the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 כי תרכב על סוסך

חבקוק, המדבר על זעמו של ה' נגד הים, אומר: "כי תרכב על סוסך
מרכבותיך ישועה". אדמו"ר הזקן משתמש בדימוי של סוסים ורוכב כדי
להסביר את אותיות הדיבור.

Habakkuk 3:8 חבקוק ג':ח

הַבְּנֵה־רִים חָרָה ה' אִם בְּנֵה־רִים אֶפְךָ אִם־פִּים עֲבָרְתָּהּ כִּי תִרְכַּב עַל־סוּסֶיךָ
מִרְכַּבְּתֶיךָ יְשׁוּעָה:

Is it, O L-RD, that against the rivers, is it that Thine anger is
kindled against the rivers, or Thy wrath against the sea?
That Thou dost ride upon Thy horses, upon Thy chariots of
victory?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

חבקוק ג, ח.

42 האותיות נקראים סוסים

ההערה מפנה את הקורא לשם בעניין כינוי האותיות "סוסים".

הערת קה"ת

ת"ז בהדמה ח, א (כ, ב). ראה ד"ה באתי לגני תשכ"ז אות י.

43 לכל אשר יחפוז יטנו

"לב מלך ביד ה'; על כל אשר יחפוז יטנו". אדמו"ר הזקן שואל את הביטוי
ביחס לשכל, שמכוון את הדיבור לכל מקום שירצה.

Proverbs 21:1 משלי כ"א:א

פֶּלֶג־יַמִּים לִב־מֶלֶךְ בְּיַד־ה' עַל־כָּל־אֲשֶׁר יַחְפֹּץ יִטְנוּ:

The king's heart is in the hand of the L-RD, as the water-
courses: He turneth it whithersoever He will

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 13

44 צרורה בצרור החיים את ה'

אביגיל מברכת את דוד שנפשו תהיה "צרורה בצרור החיים עם ה'". אדמו"ר
הזקן משתמש בביטוי זה לתיאור הקשר עם ה' שיוצרות מילות התפילה.

I Samuel 25:29 שמואל א כ"ה:כ"ט

וַיִּקֶם אָדָם לְרִדְפָּךְ וּלְכַבֵּשׁ אֶת־נַפְשְׁךָ וְהָיְתָה נַפְשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בְּצִרוֹר
הַחַיִּים אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ וְאֵת נַפְשׁ אֲבִיךָ יִמְלְעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלֶעַ:

And though man be risen up to pursue thee, and to seek thy
soul, yet the soul of my lord shall be bound in the bundle of
life with the L-RD thy G-d; and the souls of thine enemies,
them shall he sling out, as from the hollow of a sling

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

45 כמ"ש בלק"א

שם כותב אדמו"ר הזקן שבאמצעות כל המצוות שבדיבור ובמעשה הקדוש
ברוך הוא מתלבש בנשמה, ואור ה' מקיף אותה מראשה ועד רגלה. בידיעת
התורה, מלבד העובדה שהשכל מתלבש בחכמת ה', גם חכמת ה' נמצאת
בתוכו.

הערת קה"ת

פרק ה.

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heav-
en, the heaven of heavens, with all their host, the earth and
all things that are thereon, the seas and all that is in them,
and Thou preservest them all; and the host of heaven wor-
shippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 11

37 אשירה לה' כי גאה גאה

"אשירה לה' כי גאה גאה". אדמו"ר הזקן דורש את הכפילות במילה "גאה"
כשתי דרגות: "גאה" היא סובב כל עלמין, ו"גאה על גאה" היא עצמותו של
ה' ממש.

Exodus 15:1 שמות ט"ו:א

אֲזַ יִשְׁרִי־מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַהַבְּיָהּ הַזֶּה וַיֹּאמְרוּ
לְאֹמֶר אֲשִׁירָה לַהַבְּיָהּ כִּי־גָאָה גָּאָה סוֹס וְרוֹכְבוֹ רָמָה בָּיָם:

Then sang Moses and the children of Israel this song unto
the L-RD, and spoke, saying: I will sing unto the L-RD, for
He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown
into the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 וגאה הוא בחי' סוכי"ע

המאמר הבא, על אותו פסוק, מפרש "גאה גאה" כבחזינת "אדון הנפלאות",
אין סוף המקיף את כל העולמות, שלפניו קטון וגדול, מעלה ומטה, שווים.
הוא גם מסביר שלמילה "רמה" יש שתי משמעויות: להגביה ולהשליך
למטה.

הערת קה"ת

ראה המאמר דלהלן, ובתו"ח ד"ה אשירה לה' רלו, א. רנג, א ואילך.
באוה"ת מגלת אסתר ע' קפ מביא קטע מכאן. וראה גם סה"מ ה'תש"י ע' קנג.

39 אתה הוא ה' לבדך

"אתה הוא ה' לבדך". כאן מדובר בעצמותו של ה', שלמעלה מכל מחשבה
ולמעלה מגדר העולמות.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט:ו

אֲתָה־הוּא ה' לְבַדְּךָ אֲתָה עֲשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם וְכָל־צָבָאָם
הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאֵתָה מְחִיָּה אֶת־כָּל־עַבְדָּא
הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִיִּים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heav-
en, the heaven of heavens, with all their host, the earth and
all things that are thereon, the seas and all that is in them,
and Thou preservest them all; and the host of heaven wor-
shippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 12

40 סוס ורוכבו רמה בים

"את הסוס ורוכבו רמה בים". כעת מתחיל אדמו"ר הזקן להסביר את הסוס
ורוכבו כאותיות הדיבור וכמי שמכוון אותן.

Exodus 15:1 שמות ט"ו:א

אֲזַ יִשְׁרִי־מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַהַבְּיָהּ הַזֶּה וַיֹּאמְרוּ
לְאֹמֶר אֲשִׁירָה לַהַבְּיָהּ כִּי־גָאָה גָּאָה סוֹס וְרוֹכְבוֹ רָמָה בָּיָם:

Then sang Moses and the children of Israel this song unto
the L-RD, and spoke, saying: I will sing unto the L-RD, for

46 לא בגבורת הסוס יחפץ

בעל התהילים אומר שה' אינו חפץ בגבורת הסוס ואינו מתענג ברגלי האדם. אדמו"ר הזקן מפרש את הסוס כאותיות הדיבור, ואת הרגליים כמחשבה המחזיקה אותן. (בהערת קה"ת כפי שהיא מובאת כאן מצוין פסוק ח; המילים מופיעות בפסוק י.)

Psalms 147:10 תהילים קמ"ז:

לא בגבורת הסוס יחפץ לא־בשוקי האיש ירצה:

He delighteth not in the strength of the horse; He taketh no pleasure in the legs of a man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמז, ח.

47 רוצה ה' את יראיו

הפסוק הבא: ה' מתענג על יראיו, על המייחלים לחסדו. אדמו"ר הזקן מסביר בהמשך שהכוונה למי שבטלים לפניו.

Psalms 147:11 תהילים קמ"ז:

רוצה ה' את־ירָאָיו אֶת־הַמַּיְחָלִים לְחֶסֶדוֹ:

The L-RD taketh pleasure in them that fear Him, In those that wait for His mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 וגבורותיך יגידו

"דור לדור ישבח מעשיך וגבורותיך יגידו". הפסוק מצוטט לצד פסוקים אחרים הקושרים בין דיבור והגדה לבין גבורותיו של ה'.

Psalms 145:4 תהילים קמ"ה:

דֹּר לְדֹר יִשְׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרָתְךָ יִגִּידוּ:

One generation shall laud Thy works to another, And shall declare Thy mighty acts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

49 וגבורתך ידברו. וגבורותיך יגידו. להודיע לבני האדם גבורותיו

"יספרו כבוד מלכותך וגבורתך ידברו". אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי לחבר בין הדיבור לגבורות של ה'.

Psalms 145:11 תהילים קמ"ה:

כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמְרוּ וּגְבוּרָתְךָ יְדַבְּרוּ:

They shall speak of the glory of Thy kingdom, And talk of Thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יא, ד. יב.

50 להודיע לבני האדם גבורותיו

"להודיע לבני האדם גבורותיו". יחד עם הפסוקים האחרים, הוא מראה שהאותיות, שהן מהות הדיבור, הן גבורות.

Psalms 145:12 תהילים קמ"ה:

לְהוֹדִיעַ לְבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרָתוֹ וּכְבוֹד הָדָר מַלְכוּתוֹ:

To make known to the sons of men His mighty acts, And the glory of the majesty of His kingdom

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

51 צופה ומביט עד סוף כל הדורות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

נוסח ברכת זכרונות דר"ה.

52 וקורא הדורות מראש

"מי פעל ועשה, קורא הדורות מראש". אדמו"ר הזקן מצטט זאת לעניין ראייתו של ה' את כל הדורות בבת אחת.

Isaiah 41:4 ישעיהו מ"א:ד'

מִי־פָעַל וַעֲשֵׂה קָרָא הַדּוֹרוֹת מֵרֵאשִׁי אֲנִי ה' רֵאשׁוֹן וְאֶת־אַחֲרָיִם אֲנִי־הוּא:

Who hath wrought and done it? He that called the generations from the beginning. I, the L-RD, who am the first, And with the last am the same

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מא, ד.

53 ובמחשבה אחת ברא את העולם

הזוהר אומר שכאשר עלה במחשבתו של ה' לברוא את עולמו, עלו כל העולמות במחשבה אחת, ובמחשבה זו נבראו כולם. בהערת קה"ת מובא הדבר כמקור ללשון "במחשבה אחת ברא את העולם".

Zohar II, 20a זח"ב כ, א

הערת קה"ת

זח"ב כ, א.

פסוקה 15

54 יש קונה עולמו בשעה אחת

רבי בכה ואמר: "יש מי שקונה את עולמו בשעה אחת", כאשר בת קול הכריזה שקטיעא בר שלום מיועד לעולם הבא. אדמו"ר הזקן מפרש את "יש" כשם לכל התענוגים שבריייה יכולה לקבל.

Avodah Zarah 10b:15-16 עבודה זרה י"ב:ט"ו-ט"ז

יִצְתָּה פֶּת קוֹל וְאָמְרָה: קְטִיעָה בַּר שְׁלוֹם מְזֻמֵּן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. בָּכָה רַבִּי וְאָמַר: יֵשׁ קוֹנֵה עוֹלָמוֹ בְּשָׂעָה אַחַת, וְיֵשׁ קוֹנֵה עוֹלָמוֹ בְּכֶמֶת שָׁנִים. אֲנִסְתַּנֵּנוּס שְׁמַשִּׁיָּה לְרַבִּי, אֲדַרְכֵּן שְׁמַשִּׁיָּה לְרַב. כִּי שָׂכִיב אֲנִסְתַּנֵּנוּס, אָמַר רַבִּי: נִתְפָּרְדָּה תְּכִילָה. כִּי שָׂכִיב אֲדַרְכֵּן, אָמַר רַב:

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ע"ז י, ב.

55 להנחיל אוהבי יש

החכמה מבטיחה "להנחיל אוהבי יש". אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להראות שהשכר של תענוג, גם תענוג רוחני, נקרא "יש".

Proverbs 8:21 משלי ח:כ"א

לְהִנְחִיל אֶהְיֶי יֵשׁ וְאֶצְרִיתֵיהֶם אֲמֵלָא:

That I may cause those that love me to inherit substance, And that I may fill their treasuries

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ח, כא.

56 לא בגבורת הסוס יחפץ

"אינו חפץ בגבורת הסוס". כאן אדמו"ר הזקן מסביר זאת: רצונו של ה' אינו מאיר באותיות ובצמצומים בלבד.

Psalms 147:10 תהילים קמ"ז:י'

לא בגבורת הסוס יחפץ לא־בשוקי האיש ירצה:

He delighteth not in the strength of the horse; He taketh no pleasure in the legs of a man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 האומר אין לי אלא תורה

הגמרא מלמדת שמי שאומר שאין לו אלא תורה, אין לו אפילו תורה, שכן הלימוד צריך להביא לידי מעשה. אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להראות שרצונו של ה' אינו מאיר באותיות בלבד.

Yevamot 109b:4-5 יבמות ק"ט ב:ד-ה'

ערכי שלציון — דעבדי שְׁלוֹף דוץ. תוקע עצמו לְדַבֵּר הַלְכָה — דַּתְנִיָא, רְבִי יוֹסִי אוֹמֵר: כָּל הָאוֹמֵר אֵין לוֹ תוֹרָה — אֵין לוֹ תוֹרָה. פְּשִׁטָא! אֵלָא: כָּל הָאוֹמֵר אֵין לוֹ אֵלָא תוֹרָה — אֵין לוֹ אֵלָא תוֹרָה. הָא נָמִי פְּשִׁיטָא! אֵלָא דְאִפִּילוּ תוֹרָה אֵין לוֹ. מַאי טַעמָא? אָמַר רַב פִּפְא, אָמַר קְרָא: "וְלִמְדַתֶּם וַעֲשִׂיתֶם" — כָּל שֵׁישְׁנוּ בַעֲשִׂיָה יִשְׁנוּ בְלִמְיָדָה, כָּל שֵׁאִינוּ בַעֲשִׂיָה אֵינוּ בְלִמְיָדָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות קט, ב.

58 ונחננו מה

משה ואהרן אומרים על עצמם: "ונחננו מה?" אדמו"ר הזקן מצטט זאת כסימן למי שירא את ה': ביטול מוחלט.

Exodus 16:7 שמות ט"ז:ז'

ובקר וראיתם אֶת־כְּבוֹד ה' בְּשָׁמְעוֹ אֶת־תְּלַגְתֵּיכֶם עַל־ה' וְנַחֲנּוּ מֶה כִּי תֵלִינוּ עֲלֵינוּ:

and in the morning, then ye shall see the glory of the L-RD; for that He hath heard your murmurings against the L-RD; 'and what are we, that ye murmur against us

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

59 המיחלים לחסדו

הפסוק מסתיים במילים: "המצפים לחסדו". אדמו"ר הזקן מסביר שמדובר באנשים שאהבתם מבקשת את חסדו של ה' כלפי העולמות, ולא למען עצמם.

Psalms 147:11 תהילים קמ"ז:יא

רוצה ה' אֶת־יִרְאָיו אֶת־הַמִּיחָלִים לְחַסְדּוֹ:

The L-RD taketh pleasure in them that fear Him, In those that wait for His mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

60 סוס ורוכבו רמה בים

"את הסוס ורוכבו רמה בים". אדמו"ר הזקן קורא את המילה "רמה" במשמעות של "הגביה": האותיות הועלו לדרגת הים.

Exodus 15:1 שמות ט"ו:א'

אִזְ יִשִּׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַהֲבַיָּהּ וַיֹּאמְרוּ לַאֲשִׁירָה הַבַּיָּהּ גָּאָה גָּאָה סוֹס וְרוֹכְבוֹ רָמָה בַּיָּם:

Then sang Moses and the children of Israel this song unto the L-RD, and spoke, saying: I will sing unto the L-RD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61 שבחי האותיות . . רמה והגבי

בהמשך, Torah Ohr מסביר שיש גם אותיות העולות מלמטה למעלה, וגם הן נקראות סוסים — סוסים זכרים וסוסות. עליית האותיות מגיעה לגבהים הנעלים ביותר, עד אין סוף עצמו.

הערת קה"ת

ראה לקמן סה, ב. ובאוה"ת פ' זו בהגהות על ד"ה אשירה לה' בסופו.

62 אתה הוא ה' לבדך

"אתה הוא ה' לבדך". לפני ה' לבדו הכול נחשב לאין, ולכן הנסתר והגלוי שווים.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט:ו'

אֲתָה־הוּא ה' לְבַדְּךָ אַתָּה עֲשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם וְכָל־צָבָאם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת־כָּלָם וְצָבֵא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 כחשיכה כאורה

"גם חושך לא יחשיך ממך ... כחשכה כאורה". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי לומר שלפני ה' העולם הנסתר והעולם הגלוי שווים.

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

גַּם־חֹשֶׁךְ לֹא־יַחְשִׁיךְ מִמֶּךָ וְלִילָה כִּיּוֹם יֹאִיר כְּחֹשֶׁכָה כְּאוֹרָה:

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

64 האויב אמר ארדוף

בשירת הים נאמר: "אמר אויב: ארדוף, אשיג". אדמו"ר הזקן מסביר שגם המצרים ביקשו להמשיך מן הבחינה שהתגלתה בים.

Exodus 15:9 שמות ט"ו:ט'

אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אֲשִׁיג אֲחַלֵּק שְׁלָל תַּמְלֵאמוּ נַפְשִׁי אֶרְיֵק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוֹ יָדִי:

The enemy said: 'I will pursue, I will overtake, I will divide the spoil; My lust shall be satisfied upon them; I will draw

'my sword, my hand shall destroy them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 כחשיכה כאורה

"חושך ואור שווים לפני ה'". כאן מוסבר מדוע עובדי האלילים ביקשו להמשיך מבחינה זו.

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:יב

גם־חֹשֶׁךְ לֹא־יִחְשֶׁיךָ מִמֶּךָ וְלַיְלָה כִּי־אֵיךְ כְּחֹשֶׁכֶּה כְּאוֹרָה:

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 סוס ורכבו רמה בים

"סוס ורכבו רמה בים", ומתפרש במאמר זה כעלייה אל הים. עובדי האלילים רצו להשתתף בעלייה זו, אך היא שייכת לעם ישראל.

Exodus 15:1 שמות ט"ו:א

אֲזַיִשְׁרִי־מִשָּׁה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת הָאֵלֹהִים וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר אֲשִׁירָה הָאֵלֹהִים כִּי־גָאָה גָּאָה סוֹס וְרֹכְבּוֹ רָמָה בַּיָּם:

Then sang Moses and the children of Israel this song unto the L-RD, and spoke, saying: I will sing unto the L-RD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 בנהר יעברו ברגל . . עיניו בגוים תצפינה והסוררים אל ירמו למו סלה

המזמור מזכיר שה' "הפך את הים ליבשה; בנהר עברו ברגל, שם שמחנו בו". אדמו"ר הזקן מפרש את המילים "בו" כמתייחסות לשמחה בעצמותו ממש של ה'.

Psalms 66:6 תהילים ס"ו:ו

הִפֹּךְ יָם לַיַּבֵּשָׁה בְּנָהָר יַעֲבְרוּ בְּרַגְלָם שָׁם נִשְׂמְחָה־בּוֹ:

He turned the sea into dry land; They went through the river on foot; There let us rejoice in Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים סו, ו-י.

68 עיניו בגוים תצפינה והסוררים אל ירמו למו סלה

"עיניו יביטו בגוים; הסוררים אל ירמו סלה". אדמו"ר הזקן מפרש שהכוונה היא שעובדי האלילים אינם יכולים להשתתף בעלייה שבים.

Psalms 66:7 תהילים ס"ו:ז

מִשָּׁל בְּגִבּוֹתָו עוֹלָם עֵינָיו בְּגוֹיִם תִּצְפִּינָה הַסּוֹרְרִים אֶל־[יְרוּמוֹ] (ירימו) לְמוֹ סָלָה:

Who ruleth by His might for ever; His eyes keep watch upon the nations; Let not the rebellious exalt themselves. Selah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 ויכסו מים צריהם

"כיסו מים צריהם". עבור המצרים, הבחינה שהתגלתה בים הביאה רק לירידה.

Psalms 106:11 תהילים ק"ו:יא

וַיִּכְסּוּ־מִיִּם צָרִיהֶם אֲחָד מֵהֶם לֹא נוֹתַר:

And the waters covered their adversaries; There was not one of them left

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 רם על כל גוים ה'

"רם על כל גוים ה'". אדמו"ר הזקן רואה בכך שה' רם ונישא מעליהם את הסיבה לנפילתם.

Psalms 113:4 תהילים קי"ג:ד

רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם ה' עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדּוֹ:

The L-RD is high above all nations, His glory is above the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים כי המים להם חומה מימינם ומשמאלם

"ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, והמים להם חומה מימינם ומשמאלם". אדמו"ר הזקן מקשר בין החומות מימין ומשמאל לבין עמודי התורה, העבודה והגמילות חסדים.

Exodus 14:29 שמות י"ד:כ"ט

וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בַיַּבֵּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיְמִינָם וּמִשְׁמָאלָם:

But the children of Israel walked upon dry land in the midst of the sea; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 על ג' דברים העולם עומד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות א, ב.

73 על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח

המשנה מלמדת שהעולם עומד על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים. כאן עמודים אלה הם הימין והשמאל שהגנו על עם ישראל בים.

Pirkei Avot 1:2 משנה אבות א:ב

שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה מְשִׁיבֵי כִנְסַת הַגְּדוּלָּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת חֲסָדִים:

Shimon the Righteous was one of the last of the men of the great assembly. He used to say: the world stands upon three things: the Torah, the Temple service, and the practice of acts of piety

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

74 וישראל עלו במחשבה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ב"ר בתחלתו.

75 וישראל עלו במחשבה

המדרש מונה שישה דברים שקדמו לבריאת העולם; בין הדברים ש"עלו במחשבה" להיברא נמצא ישראל. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להסביר את שורש נשמות ישראל בקדושה העליונה.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א:ד

... "ה' קנני ראשית דרכו" כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג, ב): "נכון כסאך מאז וגו'". האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח, עלו במחשבה להבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט, י): "כענבים

במדבר וגוי" ישראל מנין שנאמר (תהלים עד, ב): "זכור עדתך קניית קדם" בית המקדש מנין שנאמר (ירמיה יז, יב): "כסא כבוד מרום מראשון וגוי" שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): "יהי שמו לעולם וגוי" [לפני שמש ינון שמו]" רבי אהבה ברבי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם צ, ב) "בטרם הרים יולדו" ואותה השעה (שם,

...

In the beginning, G-d created" - six items preceded the "creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: "The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

76 ורוח אייתי רוח

הוזהר אומר שהכול תלוי ברצון: "רוח מושכת רוח ומביאה רוח". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להסביר כיצד, באמצעות המצוות, עם ישראל עולה אל שורש נשמותיו.

Zohar II, 162b זח"ב קסב, ב

הערת קה"ת

זח"ב קסב, ב.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tosefta B'rachot (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309) [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/torah-ohr/beshalach/3/](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/beshalach/3/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק